

9

Hrôza, ktorú moja rodina pociťovala pri predstave civilného zväzku, sa za noc, samozrejme, nerozptýlila, ale zmiernila sa. Na druhý deň sa ku mne matka správala, akoby jej všetky predmety, ktorých sa dotýkala – kávovar, šálka s mliekom, cukornička, čerstvý bochník chleba –, prišli pod ruku len na to, aby ju uvádzali do pokušenia hodiť mi ich do tváre. No už sa nerozkričala. Pokiaľ išlo o mňa, nevšímala som si ju, vyšla som von skoro ráno vybaviť papierovačky ohľadom zavedenia telefónu. Keď som to mala z krku, zamierila som k Port'Alba, potíkala som sa po kníhkupectvách. Bola som odhodlaná v krátkom čase dosiahnuť, že sa budem vedieť vyjadrovať bez ostychu zakaždým, keď sa ocitnem v podobnej situácii ako v Miláne. Náhodne som si vybrala časopisy a knihy, minula som kopec peňazí. Po dlhom váhaní, pod vplyvom Ninovej vety, ktorá sa mi často vracala na myseľ, som napokon vzala aj *Tri eseje o teórii sexuality* – o Freudovi som nevedela takmer nič a to málo, čo som vedela, ma popudzovalo – a tiež zopár zväzočkov venovaných sexu. Mala som v pláne postaviť sa k tomu tak, ako som sa v minulosti postavila k školským predmetom, skúškam, diplomovke, novinám, ktoré mi dávala Galianiová, či k marxistickým textom, ktoré mi pred pár rokmi posúval Franco. Chcela som si *naštudovať* súčasný svet. Ťažko povedať, čo som už dovtedy nazhromaždila. Zažila som diskusie s Pasqualem aj s Ninom. Venovala som trochu pozornosti Kube a Južnej Amerike. Videla som nevyliciteľnú chudobu štvrte, Lilin stratený boj. Poznala som školu, ktorá zavrhlá mojich súrodencov len preto, že boli menej zaťaťí, menej ochotní obetovať sa štúdiu. Zažila som dlhé rozhovory s Francom a tie občasné s Mariarosou, teraz už prepletené do jedinej, rozptýlenej a nejasnej tirády (*svet je skrz-naskrz nespravodlivý a treba ho zmeniť, ale mierové spolužitie medzi americkým*

imperializmom a stalinskou byrokraciou, ako aj reformná politika európskych robotníckych hnutí a najmä tých talianskych sa snažia držať proletariát v podriadenom očakávaní, ktoré hasí vodou oheň revolúcie, následkom čoho, ak na svete dôjde k patovej situácii, ak vyhrá sociálna demokracia, nad storočiami vývoja bude triumfovať kapitál a robotnícka trieda sa stane obeťou všeovládajúceho konzumu). Tieto podnety ma ovplyvnili, iste ma už dávno nahlodávali, chvíľami ma rozrušovali. Ale k rozhodnutiu podrobne sledovať aktuálny vývoj ma pravdepodobne viedla, aspoň spočiatku, dávna túžba uspieť. Odjakživa som bola presvedčená, že všetkému sa dá naučiť, aj vášni pre politiku.

Počas platenia som zbadala svoj román na polici, rýchlo som sa pozrela inam. Zakaždým, keď som uvidela ten zväzok v nejakom výklade medzi ďalšími novými románmi, som pocítila vnútri zmes hrdosti a strachu, výbuch potešenia, ktorý prechádzal do úzkosti. Iste, ten príbeh sa zrodil náhodne, za dvadsať dní, bez akéhokoľvek záväzku, ako utišujúci prostriedok proti melanchólii. Okrem toho som dobre vedela, čo je to veľká literatúra, študovala som mnohých klasikov, a pri písaní mi nikdy ani nenapadlo, že robím čosi hodnotné. Ale snaha nájsť vhodnú formu ma zaujala. A to zaujatie sa stalo *touto* knihou, predmetom, ktorý ma obsahoval. A teraz som *ja* bola tam, *vystavená*, a vidieť sa mi spôsobovalo prudké búšenie v hrudi. Cítila som, že nielen v mojej knihe, ale vo všeobecnosti v románoch, je čosi, čo ma naozaj rozrušuje, obnažené pulzujúce srdce, to isté, čo mi vyskočilo z hrude v tom dávnom okamihu, v ktorom mi Lila navrhla, aby sme spolu napísali nejaký príbeh. Mne bolo prisúdené urobiť to naozaj. Ale chcela som to? Písať, písať nie náhodne, písať lepšie, než som písala doteraz? A študovať príbehy z minulosti a súčasnosti, aby som pochopila, ako sú vystavané, a naučiť sa, naučiť sa všetko o svete za jediným

účelom, aby som vytvorila živé srdcia, ktoré by nikto nedokázal vymyslieť lepšie než ja, ani Lila, keby na to mala príležitosť?

Vyšla som z kníhkupectva, zastavila som sa na Piazza Cavour. Bol pekný deň, Via Foria sa zdala neprirodzene čistá a pevná napriek lešeniu, ktoré podopieralo pasáž. Vnútila som si svoju zvyčajnú disciplínu. Vytiahla som zápisník, ktorý som práve kúpila, chcela som začať robiť to, čo skutoční spisovatelia, zaznamenávať si myšlienky, postrehy, užitočné informácie. Prečítala som si *Unità* od prvej po poslednú stranu, poznačila som si, čo som nevedela. V *Ponte* som našla článok Pietrovoho otca, zvedavo som ho preletela, ale nezdal sa mi taký dôležitý, ako tvrdil Nino, dokonca ma nepríjemne zarazil minimálne z dvoch dôvodov: prvý, Guido Airota používal ten istý profesorský jazyk ako muž s hrubými okuliarmi, len ešte strnulejšie; druhý, v časti, kde hovoril o študentkách („je ich celý zástup,“ písal, „a evidentne nepochádzajú zo zámožného prostredia, slečinky v skromných šatách a so skromnou výchovou, ktoré oprávnene očakávajú po nesmierne namáhavom štúdiu budúcnosť pozostávajúcu nielen z domácich rituálov“), sa mi zdalo, že naráža, či už zámerne, alebo podvedome, na mňa. Aj to som si poznačila do zápisníka (*čím som pre Airotovcov, kvietkom v gombíkovej dierke ich veľkodušnosti?*) a v nie veľmi dobrej nálade, vlastne trochu roztrpčená, som si začala listovať v *Corriere della Sera*.

Vybavujem si, že vzduch bol teplý, ostala mi – vymyslená či skutočná – spomienka na vôňu, vôňu tlačiarenského papiera a pečenej pizze. Stránku po stránke som si pozerala titulky, až mi jeden vyrazil dych. Bola tam moja fotografia vložená medzi štyri husto popísané stĺpce. V pozadí bolo vidieť kúsok štvrte, tunel. Titulok hlásal: *Pikantné memoáre ambiciózneho dievčaťa. Debutový román Eleny Grecovej*. Podpísaný bol muž s hrubými okuliarmi.

10

Pri čítaní ma obľial studený pot, mala som dojem, že každú chvíľu omdliem. Moja kniha mu poslúžila ako príležitosť tvrdiť, že v poslednom desaťročí sa vo všetkých odvetviach produktívneho, spoločenského a kultúrneho života, od tovární cez kancelárie, univerzity, vydavateľstvá až po filmový priemysel, celý svet rúca pod tlakom rozmaznanej mládeže nevyznávajúcej žiadne hodnoty. Miestami citoval nejakú moju vetu v úvodzovkách, aby dokázal, že som dobrý príklad svojej nevychovej generácie. Na záver ma označil za „dievča, ktoré sa snaží skryť vlastný nedostatok talentu šteklivými scénami triviálnej priemernosti“.

Rozplakala som sa. Bolo to to najtvrdšie, čo som čítala, odkedy kniha vyšla, a nie v nízkonákladovom denníku, ale v najpredávanejších novinách v Taliansku. Najmä sa mi zdala neznesiteľná fotka mojej usmievavej tváre uprostred takého urážlivého textu. Vrátila som sa domov peši, no najprv som sa zbavila *Corriere*. Bála som sa, že matka by si recenziu prečítala a použila by ju proti mne. Predstavila som si, že by ju tiež chcela založiť do svojho albumu, aby mi ju vyhadzovala na oči zakaždým, keď ju nahnevám.

Našla som stôl prestretý len pre mňa. Otec bol v práci, matka išla poprosiť o niečo susedku a moji súrodenci sa už najedli. Hltala som cestoviny a zemiaky a čítala si náhodne vety zo svojej knihy. V zúfalstve som rozmýšľala: možno naozaj za nič nestojí, možno ju vydali, len aby urobili láskavosť Adele. Ako som mohla zosmolit také nezáživné vety, také banálne úvahy? A aká nedbalosť, toľko zbytočných čiarok, už nič ďalšie nenapíšem. Utápala som sa v sklúčenosti, zhnusená jedlom a zhnusená knihou, keď prišla Elisa s nejakým papierikom. Dala jej ho pani Spagnuolová, na ktorej telefónne číslo, vďaka jej milému súhlasu, mohol zavolať každý, kto mi

potreboval niečo súrne oznámiť. Na lístku stálo, že ma zháňali až traja ľudia, Gina Medottiová, ktorá mala na starosti propagáciu kníh vo vydavateľstve, Adele a Pietro.

Tie tri mená, napísané ťažkopádnym písmom pani Spagnuolovej, dali konkrétnosť myšlienke, ktorá až do tej chvíle ostávala v úzadí. Zlomyselné slová muža s hrubými okuliarmi sa rýchlo šírili, v priebehu dňa preniknú všade. Už si ich prečítal Pietro, jeho rodina, vydavatelja. Možno sa už dostali aj k Ninovi. Možno ich mali pred očami moji profesori v Pise. Iste pritiahli pozornosť Galianiovej a jej detí. A ktovie, možno si ich prečíta aj Lila. Opäť som sa rozplakala, čím som vydesila Elisú.

„Čo ti je, Lenù?“

„Necítim sa dobre.“

„Spravím ti bylinkový čaj?“

„Áno.“

Ale nestihla ho uvariť. Ktosi zaklopal na dvere, bola to Rosa Spagnuolová. Veselá, trochu zadýchaná, lebo vybehla po schodoch, vyhrkla, že ma opäť volá môj snúbenec, čaká na telefóne, aký pekný hlas, aký pekný severský prízvuk. Utekala som k telefónu a veľmi som sa jej ospravedlňovala za obťažovanie. Pietro sa ma pokúsil utešiť, jeho matka mi vraj odkazuje, aby som sa pre to netrápila, hlavné je, že sa o knihe hovorí. Ale ja, čím som prekvapila aj pani Spagnuolovú, ktorá ma poznala ako rozvážne dievča, som naňho takmer skríkla: kašlem na to, že sa o nej hovorí, ak sa o nej hovorí tak zle. Zopakoval, aby som bola pokojná, a dodal: zajtra vyjde článok v *Unità*. Ľadovo som ukončila telefonát: bolo by lepšie, keby sa už o mňa nikto nestaral.

V noci som ani oka nezažmúрила. Ráno som sa nevedela zdržať a utekala som kúpiť *Unità*. V rýchlosti som si ho prelistovala ešte pred novinovým stánkom, kúsok od základnej školy. Opäť som uvidela svoju fotku, tú istú ako v *Corriere*, tentoraz nie uprostred článku, ale hore, vedľa titulku: *Mladí rebeli a starí reakcionári. Na margo knihy Eleny Grecovej*. Nepoznala som meno autora článku, ale bol to očividne niekto, kto dobre písal, jeho slová pôsobili ako balzam. Otvorene chválil môj román a znevažoval váženého profesora s hrubými okuliarmi. Vrátila som sa domov povzbudená, hádam až v dobrej nálade. Zalistovala som si vo svojej knihe a tentoraz sa mi zdala dobre štruktúrovaná, bravúrne napísaná. Matka sa ma zachmúrene spýtala: vyhrala si v lotérii? Nechala som noviny na kuchynskom stole bez jediného slova.

Neskoro popoludní sa opäť objavila pani Spagnuolová, zas ma niekto chcel k telefónu. Na moje rozpaky, ospravedlnenia, vyhlásila, že je veľmi šťastná, že môže byť užitočná dievčaťu, ako som ja, zložila mi veľa komplimentov. Gigliola mala smolu, povzdychla si na schodoch, otec ju vzal pracovať do cukrárne Solarovcov, keď mala trinásť, a ešte šťastie, že sa zasnúbila s Micheleom, inak by musela drieť celý život. Otvorila dvere do bytu, viedla ma chodbou až k telefónu pripevnenému na stene. Všimla som si, že tam postavila stoličku, len aby som mala pohodlie: akú úctu preukazovala niekomu, kto študoval, štúdium sa považovalo za trik šikovných detí, ktorým sa vyhli námahe. Ako by som mohla tejto žene vysvetliť – rozmýšľala som –, že od šiestich rokov som otrokyňou písmen a číslíc, že moja nálada závisí od správneho usporiadania ich kombinácií, že radosť, že sa mi to podarilo, je zriedkavá, nestabilná, trvá hodinu, jedno popoludnie, noc?

„Čítala si to?“ spýtala sa ma Adele.

„Áno.“

„Si spokojná?“

„Áno.“

„Tak mám ďalšiu dobrú správu: kniha sa začína dobre predávať, ak to bude takto pokračovať, spravíme dotlač.“

„Čo to znamená?“

„Znamená to, že náš priateľ z *Corriere* si myslel, že nás zničí, a namiesto toho nám spravil službu. Čau, Elena, užívaj si úspech.“

11

Kniha sa naozaj predávala, uvedomila som si to už v nasledujúcich dňoch. Najnápadnejším znamením bolo, že zhustla frekvencia Gininých telefonátov, raz ma upozorňovala na zmienku v takých a takých novinách, potom mi zas oznamovala, že ma pozvali do kníhkupectiev a kultúrnych klubov, a zakaždým sa so mnou rozlúčila láskavou vetou: kniha ide na dračku, slečna Grecová, blahoželám. Ďakujem, odpovedala som, ale nebola som spokojná. Články v novinách sa mi zdali povrchné, obmedzovali sa na to, že uplatnili buď nadšenú rétoriku z *Unità*, alebo likvidačnú z *Corriere*. A hoci mi Gina pri každej príležitosti opakovala, že aj negatívne názory pomáhajú knihu predávať, tie názory mi aj tak ubližovali a v úzkosti som očakávala priehrštie tých odobrujúcich, aby som vyvážila nesúhlasné a bolo mi lepšie. Každopádne som prestala skrývať pred matkou zlomyseľné recenzie, všetky som jej ich odovzdávala, dobré aj zlé. Snažila sa ich čítať, zachmúrene slabikujúc, ale nikdy sa jej nepodarilo dostať sa ďalej než cez štyri, päť riadkov, buď hneď narazila na

nejaký podnet k hádke, alebo sa z nudy utiekala k zberateľskej mánii. Chcela naplniť celý album a sťažovala sa, keď som nemala nič, čo by som jej dala, obávala sa, že jej ostanú prázdne stránky.

Recenzia, ktorá mi v tom období najviac ublížila, sa objavila v *Roma*. Odsek po odseku kopírovala tú z *Corriere*, ale v kvetnatom štýle, ktorý napokon len maniacky obmieňal jedinú myšlienku, a to: ženy strácajú všetky zábrany, stačí si prečítať obscénny román Eleny Grecovej, aby ste na to prišli, je to lacná napodobenina už aj tak vulgárneho *Dobrý deň, smútok*. Neranil ma však obsah, ale podpis. Článok bol od Ninovho otca, Donata Sarratoreho. Spomenula som si, ako ma v detstve zasiahlo, že je autorom knihy poézie; spomenula som si na gloriolu slávy, do ktorej som ho uzavrela, keď som zistila, že píše do novín. Prečo táto recenzia? Chcel sa pomstiť, lebo sa spoznal v oplzlom otcovi rodiny, ktorý obťažoval hrdinku? Bola som v pokušení zavolať mu a nakričať naňho v nárečí tie najneznesiteľnejšie nadávky. Nespravila som to len preto, že mi napadol Nino a zdalo sa mi, že som prišla na čosi zásadné: naše skúsenosti sa podobali. Obaja sme odmietli modelovať sa podľa vzoru našich rodín: ja som bola odjakživa zaujatá tým, aby som sa vzdialila svojej matke, on definitívne spálil mosty so svojím otcom. Táto blízkosť ma utešila, hnev pomaličky prestal bublať.

Ale nerátala som s tým, že *Roma* boli najčítanejšie noviny vo štvrti. Všimla som si to už večer. Gino, lekárnikov syn, z ktorého sa stal mladík s nafúknutými svalmi vďaka dvíhaniu činiek, sa objavil na prahu otcovej lekárne, práve keď som tadiaľ prechádzala, v bielom doktorskom plášti, ktorý nosil, hoci ešte nemal diplom. Zavolať na mňa a zamával novinami, vyhrkol, až príliš vážnym tónom, lebo nedávno spravil kariéru v miestnej organizácii sociálneho hnutia MSI: videla si, čo o tebe píšú? Aby

som mu nedopriala to zadost'učinenie, odvetila som: píšu toho toľko, a prešla som okolo s pokývnutím. To ho zmiatlo, čosi vykoktal, potom na mňa s vyslovenou zlomyseľnosťou zavolať: musím si prečítať tú tvoju knihu, pochopil som, že je *dost'* zaujímavá.

A to bol len začiatok. Na druhý deň ma na ulici oslovil Michele Solara, trval na tom, že ma pozve na kávu. Zašli sme do jeho kaviarne, a zatiaľ čo nás Gigliola obsluhovala bez jediného slova, viditeľne popudená mojou a možno aj snúbencovou prítomnosťou, spustil: Lenù, Gino mi dal prečítať článok, kde sa píše, že si napísala knihu mládeži do osemnásť rokov neprístupnú. Pozrime sa, kto by to bol kedy čakal. *Toto* si študovala v Pise? *Toto* ťa naučili na univerzite? Nemôžem tomu uveriť. Podľa mňa ste s Linou uzavreli tajnú dohodu: ona robí strašné veci a ty o nich píšeš. Je to tak? Povedz mi pravdu. Očervenela som, nepočkala som na kávu, pozdravila som Gigliolu a odišla som. Pobavene za mnou zakričal: čo je, urazila si sa, vráť sa, len som žartoval.

Krátko nato som sa stretla s Carmen Pelusovou. Matka ma prinútila ísť do nového údenárstva Carracciovcov, lebo mali lacnejší olej. Bolo to popoludní, neboli tam žiadni zákazníci, Carmen mi zložila veľa komplimentov. Ako dobre vyzeráš, zamrmlala, je mi ct'ou byť tvojou priateľkou, jediné šťastie, ktoré som v živote mala. Potom sa mi priznala, že si prečítala Sarratoreho článok, ale len preto, že jeden dodávateľ si zabudol *Roma* v obchode. Označila ho za ničomnosť a jej pohoršenie sa mi zdalo úprimné. Naopak, jej brat Pasquale jej posunul článok z *Unità*, veľmi, veľmi dobrý, bola tam aj pekná fotka. Celá si pekná, tvrdila, vo všetkom, čo robíš. Od mojej matky sa dozvedela, že sa čoskoro vydám za univerzitného profesora a odídem žiť do Florencie, do prepychového bytu. Aj ona sa vydá, za pumpára na širokej ceste, ale

ktovie kedy, nemajú peniaze. A vtedy plynulo prešla k sťažnostiam na Adu. Odkedy Ada zaujala Lilino miesto vedľa Stefana, všetko ide dolu vodou. Správa sa ako pani aj v údenárstvach a stále proti nej niečo má, obviňuje ju, že kradne, diriguje ju, dozerá na ňu. A už to nemôže znieť, chce podať výpoveď a ísť pracovať na benzínovú pumpu so svojím nastávajúcim.

Pozorne som ju počúvala, spomenula som si, ako sme sa aj my s Antoniom chceli vziať a pracovať ako pumpári. Porozprávala som jej to, aby som ju pobavila, ale ona sa zachmúrila: no iste, akoby nie, už len to, ty na benzínovej pumpe, ty máš ale šťastie, že si sa dostala z tejto biedy. Potom zamrmlala pár nejasných viet: vládne tu priveľká nespravodlivosť, Lenù, priveľká, treba s tým skoncovať, už sa to nedá vydržať. A ešte kým rozprávala, vytiahla zo zásuvky moju knihu s celkom pokrčenou a špinavou obálkou. Bol to prvý výtlačok, ktorý som videla v rukách niekoho zo štvrte, zasiahlo ma, aké boli zvlnené a zašpinené prvé stránky, aké boli rovné a čisté tie ostatné. Trochu si to po večeroch čítam, povedala mi, alebo keď tu nie sú zákazníci. Ale som ešte len na tridsiatej druhej strane, mám príliš málo času, musím všetko robiť sama, Carracciovci ma tu držia zavretú od šiestej rána do deviatej večer. A vtedy sa ma z ničoho nič zlomysel'ne spýtala: koľko mi ešte chýba, kým sa dostanem k tým odvážnym scénam? Koľko ešte musím prečítať?

Odvážne scény.

Hneď nato som narazila na Adu, ktorá držala na rukách Mariu, dcéru, čo mala so Stefanom. Len s premáhaním som dokázala byť srdečná po tom, s čím sa mi zverila Carmen. Pochválila som dieťa, povedala som, že má pekné šatočky a pôvabné náušnice. No Ada bola nevlúdna. Porozprávala mi o Antoniovi, vraj si píše a nie je pravda, že sa oženil a má deti, vyhlásila, že som mu prepálila mozog a schopnosť

milovať. A potom sa pustila do mojej knihy. Nečítala ju, spresnila, ale dopočuła sa, že to nie je kniha, ktorú by mohla mať doma. A takmer sa nahnevala: čo keby ju našla moja dcéra, keď bude väčšia, čo by som spravila? Je mi to ľúto, nekúpim si ju. Ale, dodala, som rada, že si zarobila peniaze, gratulujem.